

Xavier Díez, *Utopia sexual a la premsa anarquista de Catalunya. La revista Ètica-Iniciales (1927-1937)*, Lleida, Pagès Editors, 2001, 191 pàgs. Pròleg d'Àngel Duarte.

D'«ociós» qualificava fa ja alguns anys José Alvarez Junco el fet d'assenyalar que «en la base de l'anarquisme es troba un individualisme extrem, una defensa radical de la llibertat individual». Així començava la ja clàssica obra d'aquest historiador sobre la ideologia política de l'anarquisme espanyol, en la qual se subratllava com aquesta defensa apassionada de la sobirania individual va constituir un dels eixos vertebradors del discurs llibertari. Si afegim a això la influència combinada de filòsofs com Stirner o Nietzsche, el modernisme o l'empremta literària i artística d'autors com Ibsen, trobem algunes de les raons que expliquen l'emergència des de finals del segle XIX d'una «tendència» específicament «individualista» en l'anarquisme peninsular, que sobreviuria als canvis d'estratègia dins del moviment i a la irrupció i triomf del sindicalisme revolucionari des de principis del nou segle. Minoritari i en teoria situat en els marges del món àcrata (amb la seua defensa de l'anomenat «il·legalisme»), el corrent individualista va mantenir la seua vitalitat sociocultural i una important influència dins de la militància llibertària. A l'altura de la dècada dels vint, i en el context de la dictadura de Primo de Rivera, l'anarquisme individualista va experimentar un cert renaixement a recer de noves influències ideològiques i culturals, entre elles, i molt especialment, la dels escriptors i propagandistes anarcoindividualistes francesos, com ara Emile Armand o Han Ryner. Els seus textos foren, d'altra banda, profusament publicats i comentats en els mitjans llibertaris espanyols d'una o altra tendència al llarg dels anys vint i trenta.

Un dels trets distintius d'aquesta nova dimensió de l'anarquisme individualista era la seua insistència en la «revolució de les consciències» i, sobretot, en la transformació

radical dels costums i hàbits quotidians. Cal destacar en aquest sentit el pacifisme i l'antimilitarisme, la difusió de llengües planificades d'abast internacional com l'esperanto o l'Ido, la defensa del naturisme, el vegetarianisme, el nudisme i determinades pràctiques de vida comunitària o l'aposta pel control de natalitat i per noves formes de relacions sexuals i de parella. En aquest últim aspecte en concret, potser foren les posicions «avançades» dels individualistes en aquest punt les que més repercussió van tenir dins i fora del moviment anarquista, amb propostes com la «camaraderia amorosa» d'Armand o l'«amor plural» de Ryner). Tots aquests temes preocuparen sens dubte importants sectors de la joventut llibertària espanyola, així com a membres d'ateneus i grups àcrates en aquells anys. Van ser els militants i grups més pròxims a l'anarquisme individualista, però, els que insistiren de forma especial en aquesta necessitat de «viure quotidianament» l'anarquia i de portar-la a la pràctica dia a dia, sense esperar la futura revolució social.

L'edició de publicacions periòdiques —especialment a Catalunya i el País Valencià— fou un dels mitjans més utilitzats per aquests cercles i grups per a difondre les seues idees i opinions dins i fora de les files llibertàries. Una de les més conegudes va ser, sens dubte, *Ètica*, subtitulada «Revista de Educación Individual. Filosofía, Literatura i Naturismo» i estretament associada a l'inici a l'activitat d'un nucli de militants àcrates, vinculats al grup Sol y Vida i a l'Ateneu Naturista Eclèctic del barri del Clot de Barcelona. *Ètica* es va publicar en aquesta ciutat entre 1927 i 1929. A partir d'aquest darrer any experimentaria un canvi de capçalera i passaria a denominar-se *Iniciales* («Revista de los espíritus libres»), títol amb què seria coneguda durant els anys de la Segona República fins a la seua definitiva desaparició a mitjan 1937. A l'anàlisi d'*Ètica-Iniciales* dedica precisament Xavier Díez aquest llibre, nascut del treball d'investigació de doctorat llegit pel seu autor a la Universitat de Girona el 1999 i dirigit pel professor Àngel Duarte. Un dels mèrits més destacables d'aquest estudi rau en el fet d'abordar per primera vegada de forma monogràfica l'anàlisi d'aquell projecte editorial que, si bé no assolí la difusió i la importància d'altres publicacions coetànies dins del món àcrata i de semblants característiques —com a *Estudios* o *La Revista Blanca*, per exemple—, sí que va exercir una considerable influència en l'univers ideològic i cultural, així com en la vida quotidiana de molts militants anarquistes al llarg d'aquest període. La investigació de Xavier Díez s'inscriu en el corrent d'estudis sobre la història cultural del moviment llibertari a Espanya —revitalitzat, per cert, recentment—, el qual va trobar en l'edició de revistes d'orientació específicament cultural, com és sabut, un dels seus camps d'actuació predilectes a l'hora de divulgar els seus principis, actituds o valors i de contribuir a la formació de les classes populars en un sentit plenament «conscient». Així mateix, una altra virtut d'este treball és aproximar-se a l'anàlisi d'un sector de l'anarquisme ibèric —el de vocació «individualista»—, la vida social i les realitzacions culturals del qual han quedat quasi sempre al marge de l'interès dels historiadors, si exceptuem les referències sobre el tema d'autors com Antonio Elorza, Susanna Tavera o Enric Ucelay Da-Cal, entre altres, i, més recentment, la interessant tesi de Dolors Marin sobre l'univers cultural dels militants i grups llibertaris catalans durant la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República.

El treball de Xavier Díez analitza les característiques i trajectòria d'*Ètica-Iniciales*, el seguiment de la qual ens permet, tal com assenyalava l'autor, «copsar el reflex d'una dècada, 1927-1937, que sintetitza les il·lusions i les decepcions, les esperances i els fracassos d'una generació d'anarquistes individualistes poc abans d'ésser anihilats pels esdeveniments posteriors». Tanmateix, no es deté ací, sinó que això constitueix en realitat el punt de partida per a una anàlisi del «discurs eticosexual» de l'anarcoindividualisme a la Catalunya dels anys vint i trenta, i que conforma un segon gran bloc d'aquest estudi, ben sistematitzat i classificat al voltant de distintes qüestions i punts d'interès.

De fet, el debat entorn de la sexualitat constituïa —al costat de la divulgació dels principis de l'anarquisme individualista i la defensa del naturisme— un dels eixos bàsics de l'esmentada revista. Com succeïa amb altres sectors del moviment llibertari en aquells anys (i en són una prova els nombrosos llibres, fullets i, fins i tot, les publicacions periòdiques dedicades a aquestes qüestions), els individualistes es van mostrar especialment receptius a la influència de les noves idees de reforma sexual que circulaven a l'Europa d'entreguerres. Entre elles cal esmentar l'aposta per, entre altres aspectes, un comportament més lliure i natural en aquest àmbit (una «nova moral sexual»), l'educació sexual, els principis neomalthusians i eugenèsics —defensa del control de natalitat i de la «maternitat conscient»— o determinades formes de relació de parella i de vida familiar al marge del control de l'Església i l'Estat. De la mateixa manera que ocorria també amb el naturisme o el nudisme, la lectura llibertària d'aquests moviments de reforma sexual i dels avanços científics i mèdics a què estaven vinculats era revolucionària i radical, i els vinculava a un projecte integral de transformació i emancipació individual i col·lectiva. Sense aquest, aquells no tenien sentit: es convertien en meres pràctiques terapèutiques o «cosmètiques», adjectius esmerçats, per cert, per desqualificar certs sectors del moviment naturista «oficial» d'aquells anys.

Com succeïa en el cas de *Generación Consciente-Estudios*, el missatge d'*Ética-Iniciales* i la seua defensa de pràctiques quotidianes alternatives trobava especial ressò en sectors de la joventut obrera «inquieta» de l'època, no exclusivament vinculats, per cert, al món llibertari. Aquesta joventut formava part ja d'una nova generació, cada vegada més urbanitzada i secularitzada, particularment permeable a tot el que significarà canvis en la vida diària i els hàbits mentals, i àvida de canals d'informació sobre tots aquests temes. Els nous vents procedents de l'Europa posterior a la Gran Guerra germinarien de manera tímida en l'Espanya dels anys vint, però trobarien el seu context més propici en la nova etapa oberta amb la proclamació de la Segona República a l'abril de 1931.

XAVIER NAVARRO NAVARRO